

in various religions of the world and utopian humanistic ideals. Fromm devotes issue humanism fairly large amount of time that believes in the bright image of the «happy man», which reached the highest level of self-realization, not obedience. Are compared sacrifice as a special kind of religious masochism sadism Christianity and totalitarian twentieth century. Erich Fromm stresses that sadism and masochism symbiosis – an integral part of any religion. German first analyzed interviews pastor, writer, theologian and therapist Herman Hartfildla supporting religious humanism Erich Fromm. Also for the first time compared views on the immorality of society Erich Fromm and Arab-American psychologist Wafa Sultan the example of radical Islam.

Keywords: violence, humanism, religion, humility.

* * *

УДК 21:14

Гарат І.,

митрофорний протоієрей, аспірант,
НУ «Острозька Академія» (Україна, Острог),
harat0172@gmail.com

ІДЕЇ ІСИХАЗМУ У ТВОРЧІЙ СПАДЩИНІ ВІТАЛІЯ ДУБЕНСЬКОГО

Досліджено творчий доробок Віталія Дубенського. Проаналізовано його інтерпретацію основних ідей ісихазму. Виявлено, яким саме чином ісихазм впливає на поетичну спадщину культурницького та просвітницького діяча. Доведено, що основна праця Віталія Дубенського «Діоптра» є популярним викладом ісихастських ідей в Україні. Визначено роль В. Дубенського у національно-культурних процесах в Україні кін. XVI – поч. XVII ст.

Ключові слова: Віталій Дубенський, ісихазм, «Діоптра», «втеча», «марнота», «духовні труди», «блаженна людина», поетична спадщина, культурно-просвітницька діяльність.

Ісихазм, як одна із модифікацій християнського неоплатонізму, виникнувши і сформувавшись у Візантії та утвердившись на Афоні, де побувало чимало вихідців з України, мав значне поширення на українських землях. Низка українських мислителів, що є знаковими фігурами для сучасних українців, у більшій чи меншій мірі зазнали впливу ісихазму. Зокрема, це стосується Василя Суразького, Івана Вишенського, Віталія Дубенського, Даміана Наливайка, Кипріяна, інших представників Острозького та Дерманського релігійно-культурних центрів, котрі відіграли помітну роль у релігійному житті України першої половини XVII ст. У даному контексті особливу увагу звертає на себе постать відомого поета Віталія Дубенського, чия творчість зазнала вагомому впливу ісихастських ідей. Дубенського не випадково вважають «популяризатором» ісихастських ідей у середовищі Дерманського національно-культурного осередку, членом якого він був. Вивчення його життєвого шляху та аналіз творчого доробку представляють значний науковий інтерес, однак на сьогодні не є комплексними та системно-узагальнюючими, що й зумовлює актуальність дослідження.

Історіографія дослідження просвітницької діяльності культурно-релігійних осередків «острозьких традиціоналістів» бере початок ще у XIX – початку XX століть. Серед дослідників можна виокремити П. Жуковича, І. Каманіна, М. Кояловича, І. Малишевського, П. Стельмащенка, К. Харлампович. Проте, вони зазвичай мали суб'єктивні інтерпретації, наголошували на значимості ісихазму в боротьбі із поширенням уніатизму та католицизму й водночас захисті православ'я і «руської народності».

Інтерес до діяльності Острозького й Дерманського релігійно-культурних центрів спостерігався в україн-

ських дослідників національного спрямування: І. Власовського, М. Грушевського, К. Копержинського, М. Костомарова, митрополита Іларіона (І. Огієнка), І. Франка, М. Возняка, але у їхніх дослідженнях присутня загальна тенденція вписати культурну діяльність князя В.–К. Острозького та його культурно-просвітницьких осередків в контекст української національної історії та культури. Однак зазначені дослідники, як правило, не концентрували увагу на традиціоналізмі острозьких книжників, обминаючи увагою їхні ісихастські погляди. Ісихазм, здебільшого, не викликав інтересу в дослідників, його намагалися проігнорувати. Тому ця релігійно-філософська течія знаходилася на маргінесі зацікавленень науковців.

Творчість письменників, які належали до прихильників ісихазму й були пов'язані з Острозьким та Дерманським релігійно-культурними центрами є малодослідженою. Це стосується і творчості Віталія Дубенського. Про нього маємо лише літературознавчі роботи І. Франка та В. Шевчука.

У 1612 р. вийшла книга Віталія Дубенського «Діоптра» [1], яку можна вважати повчальною лектурою. Книга витримала кілька видань і користувалася, на відміну від творів Івана Вишенського, помітною популярністю. У ній теж знайшли відображення погляди ісихастів. До того ж у «легкій», поетичній формі. Незважаючи на такий «несерйозний» жанр, книга заслуговує на увагу як намагання доступно передати ісихастські ідеї.

Однак, незважаючи на популярність «Діоптри» Віталія Дубенського, на цей твір мало уваги звертали новочасні дослідники. Першу розвідку про цього поета написав І. Франко, яка мала промовисту назву «Забутий віршописець XVII віку» [6]. Це, власне, була літературознавча розвідка, в якій спеціально не аналізувалися погляди автора. І. Франко загалом стримано оцінював літературну цінність «Діоптри» Віталія Дубенського, хоча вказував, що цей автор зробив одну з перших спроб українського віршування. Пишучи про поетичні твори, які ввійшли до цієї книги, І. Франко вказував, що «...вони не виявляють у їх автора поетичного таланту ані оригінальності, не підіймаються ніде понад рівень шаблонової аскетичної моралізації, та проте не слід зовсім забувати про них як про одну з найдавніших (перед 1612 роком!) проб українського віршування, а надто як пробу висказування в короткій віршованій формі певних моральних правил, життєвих обсервацій...» [6, с. 158–159]. Такі міркування І. Франка мали певну рацію. Сумнівно, що сьогодні поезія Віталія Дубенського когось може вразити. Однак треба враховувати, що уявлення про те, якими би мали бути поетичні твори, у різні часи відрізнялися. Те, що вважалося в плані поетичному прийнятним у XVII ст. і навіть користувалося помітною популярністю (нагадаємо, що «Діоптра» витримала кілька видань), не обов'язково вважалося таким у століттях XIX чи XX ст. За великим рахунком, для Віталія Дубенського віршування було «технічним прийомом», аби поширювати ідеї, котрі прославляли аскетичний спосіб життя.

Також до творчості Віталія Дубенського звертався письменник і дослідник давньої української літератури В. Шевчук. Йому належить розвідка «Віталій та його епіграми» [7]. В. Шевчук чимало зробив для популяризації творчості цього письменника. Він

переклав вірші Віталія Дубенського сучасною українською мовою. Завдячуючи цьому поетичні твори цього письменника стали хрестоматійними. Але їхній ідейний зміст так і не був належно розглянутий. Для дослідників Віталій Дубенський передусім був цікавий як поет, а не як мислитель.

Мета і завдання дослідження. Для комплексного дослідження ісихазму в Україні слід брати до уваги його інтерпретацію визначними представниками національно-культурних осередків та просвітницьких центрів. Тому, метою і завданням даної статті є спроба розкрити усі грані життєвого та творчого шляху Віталія Дубенського – одного із найвизначніших «популяризаторів» ісихазму в Україні кінця XVI – першої половини XVII ст., культурно-просвітнього діяча, водночас мало знаного в академічних дослідженнях сучасної гуманітаристики.

До представників ісихазму, які були пов'язані з Острозьким та Дерманським релігійно-культурними центрами, передусім належать письменники-полемісти Василь Суразький, Іван Вишенський, поет Віталій Дубенський, перекладач Кипрія, письменник Даміан Наливайко, а також «практикуючі ісихасти» Іов Книгиницький, Іов Желізо (Почаївський) та Ісакій Борискович.

Постать поета Віталія з Дубна (чи Віталія Дубенського), який залишив після себе книгу під назвою «Діоптра...» загалом є малознаною. Вперше цей твір побачив світ у 1612 році. Повна назва видання звучить так – «Діоптра сиречь зеркало. Альбо изображение язвѣстное живота человеческого в мире. От многих Святых Божественных писаний и отческих догмат съставленная. На словенский язык вѣчно памяти годным отцем Виталием игуменом в Дубні переложена и написана» («Діоптра, тобто дзеркало. Або явлене зображення життя людини в світі. Від багатьох Святых Божественных писаній та отцівських догматів складена. На слов'янську мову вічної пам'яті гідним отцем Виталием, игуменом у Дубні, перекладена й написана». Видана була ця книга коштом Віленського братства) [1].

Уже з назви видно, що її автор належав до настоятелів одного з дубенських монастирів. Також із назви зрозуміло, що на час виходу книги її автор був мертвим.

Відомий список «Діоптри...» 1604 року. Вважається, що його зняли з оригіналу твору. Назва книги тут трохи інша. Зокрема, в заголовку вказується, игуменом якого монастиря був Віталій. Це – монастир Чесного Хреста. На той час у Дубно існував Спаський монастир, заснований князями Острозькими. Він мав статус архімандритії. До нього належали два монастирі – Чесного Хреста в Дубні, де настоятелем і був Віталій, та Воскресенський у селі Підбірче [3, с. 674].

Збереглися деякі документи, що дають можливість реконструювати окремі моменти біографії Віталія. Настоятелем зазначеного монастиря Святого Хреста цей письменник став у 1603 р., коли князь Василь–Костянтин Острозький видав презенту на игуменство «священіоноку ієродиякону Віталію, що в благочесті подвигається». Сталося це опісля того, як від цього игуменства відмовився Олександр Пуяницький [4, с. 86].

Ми не знаємо, коли народився Віталій. Але, враховуючи те, що письменник помер перед 1612 р., можна припустити, що игуменом він став у поважному

віці. Напевно, Віталій зарекомендував себе як чернець–аскет, а також як освічена людина. Князь Василь–Костянтин Острозький, завдяки якому цей письменник став игуменом, прагнув у своїх володіннях створювати монастирі, де би концентрувалися освічені люди. Тому вибір Василем–Костянтином Острозьким Віталія на игуменство в Дубенському монастирі Чесного Хреста видається цілком закономірним у руслі релігійно–культурної політики цього князя. Ігумен Віталій зарекомендував себе як проповідник та перекладач з грецької й латинської мов. Такий висновок можна зробити, проаналізувавши передмову до його «Діоптри...» [1, арк. 1нн].

Про освіченість Віталія, на думку деяких дослідників, опосередковано говорить згадка в згаданому «Посланні до стариці Домнікії» Івана Вишенського. Там, як уже писалося, полеміст пише про «волинського казнодія Віталія», який закидав йому те, що Іван Вишенський не вчився і забороняє іншим вчитися [2, с. 173]. Дослідники переважно дотримуються думки, що письменник–полеміст мав на увазі саме Віталія Дубенського, автора «Діоптри...» [7, с. 223]. Адже «Посланіє до стариці Домнікії» писалося в 1605 р. У той час Віталій був знаним проповідником. Правда, насторожує те, що Іван Вишенський називає свого критика «паном». Адже на той час Віталій займав становище игумена. Тобто так не личило до нього звертатися. Однак, можливо, це Іван Вишенський робив свідомо, подаючи свій конфлікт у іронічному контексті. Водночас таке звернення могло й мати ідеологічний підтекст. Ним Іван Вишенський ніби хотів сказати, що Віталій не є справжнім ченцем, що він – «пан», тобто світська особа, підвладна земним спокусам.

Справді, Віталію доводилося займатися справами матеріальними. Із документів відомо, що він у травні й вересні 1607 р. був присутній у Острозі на судовій суперечці між монастирем Чесного Хреста, який він, власне, й представляв, та дубенським міщанином Харком Григоровичем [5, с. 86]. Сумнівно, що Віталія приваблювали такі справи. І якщо він ними займався, то в силу необхідності.

В останні роки свого життя Віталій покинув Волинь і перебрався до Литви, оселившись у Вільні. До такого висновку можна прийти після прочитання передмови до «Діоптри...» [1, арк. 2нн]. Які були причини переїзду, про це можемо лише гадати. Можливо, це було пов'язано зі смертю князя Василя–Костянтина Острозького, який відійшов у вічність у 1608 р. Ігумен Віталій у його особі втратив покровителя. Тому вирішив шукати для себе сприятливе середовище. Таким для багатьох православних діячів України й Білорусії ставало Вільно, де певний час діяли Стефан Зизаній, Мелетій Смотрицький та інші. У цьому місті існувало сильне православне братство, що активно займалося релігійним просвітництвом.

Напевно, у Вільні Віталій і скінчив своє життя. Уже після його смерті віленські братчики надрукували «Діоптру» Ця невелика книжка користувалася помітною популярністю. Вона мала кілька видань. Окрім першого видання в Єв'ю (сучасне місто Вівес у Литовській республіці) в 1612 р., вийшли ще її видання в тому ж таки Єв'ю (1642 р.), Кутеїні (1651 і 1654 рр.) та Могилеві (1698 р.). Ідеї Віталієвої «Діоптри...» виявилися близькими для православних традиціоналістів.

Автор «Діоптри» демонструє несприйняття світу, осуджуючи його реалії. Книга складається з трьох частин – «О прізренніи мира» («Про зневагу світу»), «О нравех мира» («Про звичаї світу»), «Яко подобает прізрѣвшим суету мира сего достойно работати Ис. Христу» («Як належить тому, хто зневажив суету цього світу, достойно трудитися для Ісуса Христа»).

Прозовий текст у «Діоптрі...» чергується з невеликими віршами-гномами. Часто ці вірші в сконцентрованому вигляді представляють основні думки автора. Не дивно, що на них і звертали увагу дослідники.

Загалом є підстави вважати «Діоптру...» Віталія оригінальним текстом. Йї аналогів у грецькій літературі не знайдено.

Зміст «Діоптри...» Віталія однозначно свідчить про ісихастську спрямованість твору. Сам твір можна розглядати як популярний виклад ісихастських ідей. Так, автор говорить, що основою достойного життя людини є надія на Бога. Саме ця надія й дає можливість наблизитися до божественного [1, арк. 82]. Діяльність людини, передусім ченця, вважає Віталій, повинна стати ненастанним служінням Ісусу Христу [1, арк. 75зв].

На сторінках «Діоптри...» Віталій часто веде мову про любов до Ісуса Христа. І ця любов часто розуміється як зневага до матеріального світу, коли людина відсторонюється від світських помислів [1, арк. 120–121зв]. Лише Христос, вважає автор, є надійним другом людини, на якого можна покластися [1, арк. 71зв].

Тому не світові, а Ісусу Христу закликає служити ігумен Віталій, трудитися задля нього. Тільки це забезпечить «вічну славу» [1, арк. 73]. При цьому любов до Ісуса Христа однозначно пов'язується із втечею від мирської суєти. Автор закликає втікати в «землю обітовану». Мовляв, це земля, створена святими [1, арк. 75]. Наприклад, він дає таку пораду:

«Велика марнога – життя губити
І грішний людям смертним годити.
Згадує святих ти по імені,
Розстанься з бажаннями розтлінними,
Блага не вбачай у любові мирській
І – це життя на краще зміни мерщій» [5, с. 460].

Ідея «втечі від світу» є однією з наскрізних ідей у «Діоптрі...» [1, арк. 2зв, 91, 94зв, 98зв, 110, 119]. Цю ідею, як уже говорилося, пропагував Іван Вишенський. Також вона (правда, в дещо трансформованому вигляді) знайшла відображення в творчості та діяльності Григорія Сковороди.

Отож, масмо типову ісихастську ідею: мирський світ «брудний», сповнений різних нечистот. Відповідно, праведнику, щоб спастися, треба бути якомога подалі від «броду». Тільки так душа збереже чистоту, стане «нареченою Христа». Звідси й рекомендація Віталія: хочеш узріти Бога – храни чистоту [1, арк. 118].

«Втеча від світу» й забезпечує небесне блаженство [1, арк. 63]. Віталій, заявляючи про несприйняття видимого світу, говорить про відмову від його чуттєвого сприйняття. Закликає затуляти очі, аби не бачити зваб світу, закривати вуха, аби не чути звуків:

«Не знай світу та заплющ ти свої очі,
Коли мовлять що, скажи: «Чути не хочу!»
Виглядом і голосом цей світ збавляє,

Потім в пекло зразу нас він відсилає» [5, с. 461].

Отже, зваби світу, вважає Віталій, ведуть до пекла [1, арк. 66зв, 69зв].

Автор «Діоптри...» свідомо протиставляє світ божественний, уособленням якого є Ісус Христос, світу земному, тобто гріховному. Він говорить, що краще трудитися задля Ісуса Христа, щоб потім собі забезпечити царювання в «горніх обителіях», а не в поті трудитися в мирському житті, пізнаючи голод [1, арк. 77зв]. Христове ж ярмо (іго) є легким. А ярмо тяжке накладає на людей світ. Також автор вважає, що Христове ярмо не робить людей пасивними (лінивими), а веде до духовних трудів [1, арк. 79зв].

Звісно, слідування шляхом праведності вимагає чималих зусиль [1, арк. 76, 80зв]. Віталій навіть дає рекомендації, як повинен трудитися справжній віруючий. Він має відкинути сон, бездіяльність, полюбити «шлях святих», тобто вести аскетичний спосіб життя:

«Забудь про сон, доклади старання,
Як святі, люби праці пильнування» [5, с. 464].

Фактично Віталій вказував на ісихастську практику «духовних трудів». Як уже говорилося, важливим елементом цих трудів було нічне «бденіє». Саме про це й говориться в «Діоптрі...».

Ігумен Віталій малює непривабливу картину земного світу:

«О прихоті і сороми великі,
Що я кажу? Народ – всі без'язикі.
Або кумир у світі пустозвучний –
Суший той земляний черв смердючий.
Вишукує на землі собі почесть
І вподобатися Спасу не хоче» [5, с. 460].

Загалом для Віталія земний світ є негарним. Він не вартує того, щоб його любили [1, арк. 13зв]. Зрештою, він – лицемірний:

«Світ цей правильно зветься, повір,
В божественнім писанні: лицемір!
Позверх красу нам скрізь з'являє,
В собі ж марноту сокриває» [5, с. 461].

Також у «Діоптрі...» автор намагається вести мову про конкретні вади видимого світу. Одним із них він називає діяння, що є лихими, приносять шкоду людям [1, арк. 116, а також 116–116зв]. Вказує, зокрема, і на такий недолік, як «намагання отримати владу, високі посади» [1, арк. 22].

Щоправда, видимий світ представлений у «Діоптрі...» доволі фрагментарно. І це можна зрозуміти. Автора цього твору, як ченця та прихильника ісихазму, мало цікавили життєві реалії.

Ігумен Віталій свідомо акцентує увагу на тлінності світу. Для нього вічним є лише Бог [1, арк. 90]. Тлінність світу, своєю чергою, обумовлює смертність людини. Звідси ще одна ідея, яка пронизує «Діоптру...» – це необхідність пам'ятати про смерть [1, арк. 106, 108, 108зв, 109]. При цьому Віталій спеціально звертає увагу, що смерть – це зникнення земних зваб:

«Як тільки смерть приходить,
Вона зі світу зводить,
Поглянь, як честі тії,
Гей помсти світові
Відразу десь зникають,
Нічого не лишають,
Лиш пакість покидають» [5, с. 462].

Звісно, ідея «пам'ятай про смерть» не є чимось таким, що притаманне лише ісихазму. Вона зустрічається

в багатьох культурах. Фігурувала ця ідея і в філософії античності, і в культурі західноєвропейського Відродження та Бароко. Але ігумен Віталій надав цій ідеї ісихастського спрямування. Він вважав, що людина повинна постійно думати про смерть й, служачи Богові, прагнути потойбічного спасіння [1, арк. 103зв].

У «Діоптрі...» є навіть розлогий вірш, де автор малює «портрет» блаженної людини, котра постійно думає про кончину:

«Блажен, котрий від смерті науку приймає:

Добра у світі всюди і завше бажає.

Уранці думка будить: на вечір не жити,
А ввечері – що вранці світланку не стріти.

Блажен, хто на марнотне ніяк не вповає

Та добреє він діло закінчити жадає.

Такого злопригоди не можуть вхопити,

Хоч смерть і роз'яриться і схоче убити.

Блажен, хто таким бути в усі часи може,

Ким стати у час смертний старається кожен:

За труд такий дістане й за власне старання

Відвічного спокою собі дарування» [5, с. 464].

Однак, незважаючи на несприйняття світу, в «Діоптрі...» зустрічаємося зі своєрідним гуманізмом. Автор говорить, що треба любити всіх живих істот, у тому числі й людей. Говорить і про дружбу між людьми [1, арк. 100].

Основні ж ідеї «Діоптрі...» виглядають таким чином: істинно віруюча людина має зневажати видимий (матеріальний) світ, який є злом; треба втікати від нього; водночас треба любити Бога, працювати для Ісуса Христа, тим самим забезпечуючи собі блаженство в потойбічному житті. Незважаючи на те, що в «Діоптрі», здавалось би, викладалися традиційні для християнства ідеї, вони мали ісихастський характер.

Те, що ігумен Віталій не знайшов спільної мови з Іваном Вишенським, ймовірно, стосувалося не стільки ідейних моментів, скільки розходжень у питаннях тактичних. Загалом же погляди цих двох авторів були співзвучними. Іван Вишенський цілком міг підписатися під тим, що було у Віталієвій «Діоптрі...».

Висновки. Творчий доробок Віталія Дубенського представляє вагомий науковий інтерес з філософсько-богословської точки зору. Незважаючи на невисокий художньо-поетичний рівень віршів В. Дубенського, в них відчувається «живий струмінь», авторське «Я». На це звернув увагу І. Франко. Він відзначив, що автор «Діоптрі...» «...все-таки зумів навіть на чужій канві, проявити доволі виразний образ свого внутрішнього «я» і свого часу. Перебравши ті незугарні вірші, ми віднайшли в їх основі живу симпатичну людину...» [6, с. 171–172]. Ймовірно, не лише ісихастські ідеї, які були популярними в середовищі православних консерваторів-традиціоналістів, але й ця «симпатичність» сприяли поширенню «Діоптрі...». Фактично ця книга в XVII ст. стала популярним викладом ісихастських ідей, з якими мали змогу ознайомитися чимало освічених українців та білорусів.

Список використаних джерел

1. Віталій. 24 Діоптра, альбо Зерцало... – Св'ю, 1612. – 182 арк.
2. Вишенський І. 22 Твори / І. Вишенський / З книжної української мови перекл. В. Шевчук; передм. і приміт. В. Шевчука. – К.: Дніпро, 1986. – 247 с.

3. Довбищенко М. В. 49 Волинська шляхта в релігійних рухах кінця XVI – першої половини XVII ст. / М. Довбищенко. – К.: ПП Сергійчук М. І., 2008. – 882 с.

4. Мицько І. З. 124 Острозька слов'яно-греко-латинська академія / І. Мицько. – К.: Наук. думка, 1990. – 192 с.

5. Слово многоцінне. 165 Хрестоматія української літератури, створеної різними мовами в епоху ренесансу (друга половина XV – XVI століття) та в епоху бароко (кінець XVI – XVIII століття): в 4-х книгах. – К.: Видавництво «Аконіт», 2006. – Кн.1. – 800 с.

6. Франко І. 183 Забутий український віршопісець XVII віку / І. Франко // Франко І. Зібрання творів: у 50-ти т. – К.: Наук. думка, 1981. – Т.31. – С.156–172.

7. Шевчук В. 204 Віталій та його епіграми / В. Шевчук // Шевчук В. Муза роксоланська. Українська література XVI–XVIII століть: У 2-х книгах. – К.: Либідь, 2004. – Кн.1. – С.221–223.

References

1. Vytalij. 24 Dyoptra, al'bo Zercalo... – Jev'ju, 1612. – 182 ark.
2. Vyshens'kyj I. 22 Tvory / I. Vyshens'kyj / Z knyzhnoi' ukrai'ns'koi' movy perekl. V. Shevchuk; peredm. i prymit. V. Shevchuka. – K.: Dnipro, 1986. – 247 s.
3. Dovbyshhenko M. V. 49 Volyns'ka shljhahta v religijnyh ruhah kincja XVI – pershoi' polovyny XVII st. / M. Dovbyshhenko. – K.: PP Sergijchuk M. I., 2008. – 882 s.
4. Myc'ko I. Z. 124 Ostroz'ka slov'jano-greko-latyns'ka akademija / I. Myc'ko. – K.: Nauk. dumka, 1990. – 192 s.
5. Slovo mnogocinne. 165 Hrestomatija ukrai'ns'koi' literatury, stvorenoi' riznymy movamy v epohu renesansu (druga polovyna XV – XVI stolittja) ta v epohu baroko (kinec' XVI – XVIII stolittja): v 4-h knyгах. – K.: Vydavnyctvo «Akonit», 2006. – Kn.1. – 800 s.
6. Franko I. 183 Zabutyj ukrai'ns'kyj virshopysec' XVII viku / I. Franko // Franko I. Zibrannja tvoriv: u 50-ty t. – K.: Nauk. dumka, 1981. – T.31. – S.156–172.
7. Shevchuk V. 204 Vitalij ta jogo epigramy / V. Shevchuk // Shevchuk V. Muza roksolans'ka. Ukrai'ns'ka literatura XVI–XVIII stolit': U 2-h knyгах. – K.: Lybid', 2004. – Kn.1. – S.221–223.

Garat I., *mitrophorist archpriest, postgraduate student of the national academy of sciences «Ostroh Academy» (Ukraine, Ostroh),* harat0172@gmail.com

The ideas of ischazm in creative heritage Vitaly Dubensky

The creative work of Vitaly Dubensky is explored. His interpretation of the basic ideas of isichasm is analyzed. It was found out how exactly hesychasm influenced the poetic heritage of cultural and educational activists. It is proved that the main work of Vitaly Dubensky «Dioptra» is a popular statement of hesychast ideas in Ukraine. The role of V. Dubensky in the national-cultural processes in Ukraine was determined in the XVI–XVII century.

Keywords: Vitaly Dubensky, Hesychasm, Dioptra, «Flight», «vanity», «spiritual labor», «blessed man», poetic heritage, cultural and educational activities.

* * *

УДК 141.7

Маевская Л. Б.,
кандидат исторических наук
(Украина, Киев), fat-agha@yandex.ru

НАСЛЕДИЕ ИБН ТАЙМИИ В СОВРЕМЕННЫХ РЕЛИГИОЗНЫХ И ПОЛИТИЧЕСКИХ ДОКТРИНАХ

Актуальность исследования данной темы обусловлена тем, что некоторые экстремистские взгляды религиозного деятеля XIV века, Ибн Тайми, который преимущественно жил в Дамаске (Сирия), были позаимствованы ваххабитами, а в XX–XXI вв. представителями различных религиозных и политических доктрин. Цель нашего исследования изучить какие именно из взглядов Ибн Тайми, ныне, пользуются популярностью в определенных кругах. Особое внимание будет уделено заимствованию учения Ибн Тайми представителями группировок ИГИЛ и «Аль-Каида», а также отдельными экстремистами из Крыма и Северного Кавказа. Отдельно